

Motion till riksdagen 2018/19:2885

av **Maria Malmer Stenergard m.fl. (M)**

Levande hav och vattendrag

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att kostnaderna för det marina skräpet fördelas mer rättvist inom EU och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att prioritera forskning om klimatförändringarnas påverkan på havsmiljön och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska vara pådrivande i internationella samarbeten för havsmiljöfrågor samt lägga särskilt fokus på arbetet med att minska mängden marint skräp och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidta åtgärder för att säkra tillgången till dricksvatten och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vattenskyddsområden bör kunna utformas på olika sätt för att bättre ta hänsyn till lokala förutsättningar och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över miljöbalken för att förtydliga ansvarsfördelningen vid oljesanering och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att upprätta en plan för att nå de fastslagna målen för skydd av marina områden och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att ändra fartygsrutter för att undvika sjöfart i särskilt känsliga områden och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör driva på utvecklingen inom konventionerna Helcom och Ospar för att skydda den marina miljön i Östersjön och Nordostatlanten och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sverige är till stor del omgivet av hav och har en lång kustlinje. För oss är havet en stor tillgång. Havet ger oss livsmedel såsom fisk och skaldjur, möjligheter att transportera varor och personer samt möjligheter till rekreation. I hav, sjöar och vattendrag finns dessutom en stor del av jordens biologiska mångfald.

Flera av ekosystemen som återfinns i vattenmiljö är mycket känsliga. Samtidigt utsätts hav, sjöar och vattendrag idag för enorma påfrestningar. En del havsområden är kraftigt trafikerade, vilket exempelvis leder till fysisk påfrestning på miljön. Andra typer av påfrestningar inkluderar övergödning, utfiskning, försurning och klimatförändringar som värmer upp världshaven. Att kemikalier släpps ut i våra sjöar och vattendrag är också ett stort problem, liksom förekomsten av marint skräp.

Sveriges havs- och vattenmiljö är fortsatt ett prioriterat politikområde för Moderaterna. Under alliansregeringen gjordes flera viktiga framsteg. Bland annat togs ett samlat grepp om havs- och vattenpolitiken genom inrättandet av Havs- och vattenmyndigheten (HaV) år 2011. Sverige fick sin första marina nationalpark år 2009. Som första land i EU införde Sverige ett förbud mot fosfater i tvätt- och rengöringsmedel, och samma förbud har nu även införts i övriga EU-länder. För att stödja lokala åtgärder för en bättre havsmiljö införde alliansregeringen sommaren 2009 ett särskilt stöd till lokala vattenvårdsåtgärder, LOVA-stödet.

LOVA kan sökas hos länsstyrelsen och går framför allt till kommuner, föreningar och andra ideella organisationer. Stödet är avsett att framför allt stödja åtgärder som minskar belastningen av näringsämnen fosfor och kväve, vilka bidrar till övergödning av våra hav. Just övergödning anses vara ett av de allra största problemen i Östersjön. LOVA-stödet kan även ges till åtgärder för säkrare hantering av fritidsbåtbottnar i syfte att minimera spridning av miljöfarliga ämnen till vattenmiljön. Stödet är mycket uppskattat och har bidragit till att stimulera kreativa och kostnadseffektiva initiativ.

Minska mängden marint skräp

Marint skräp har blivit ett allt större problem. Varje år dumpas 6,4 miljoner ton skräp i världshaven. Bara i Nordsjön dumpas årligen omkring 20 000 ton skräp. Det får allvarliga konsekvenser för såväl djur som människa. Den största andelen av det marina skräpet utgörs av plastavfall som naturen inte klarar av att omhänderta. Istället bryts plasten ner till mikropartiklar, så kallad mikroplast. Dessa partiklar är i sig ofta giftiga och fungerar dessutom som magneter för andra miljögifter. Partiklarna äts av bland annat plankton som i sin tur äts av fisk och skaldjur och fortsätter på så sätt uppåt i näringskedjan tills vi människor får i oss plasten. Det innebär ett allvarligt hot mot allt liv i haven. Mer än en miljon fåglar och 100 000 däggdjur dör varje år världen över efter att ha fastnat i eller ätit plast som de hittat i havet. Värst drabbat i Sverige är västkusten, där stora mängder avfall flyter upp på land. De drabbade kommunerna tar stort ansvar, vilket är både krävande och mycket kostsamt. Det marina skräpet är dessutom ett stort problem för såväl boende som det lokala näringslivet, inte minst för fisket och turistnäringen.

Idag vilar ansvaret för att omhänderta det marina skräpet på kommunerna, men vi i Moderaterna anser att bättre stöd bör ges både till berörda kommuner och till de många frivilliga initiativ som tas i arbetet mot det marina skräpet. Därför bör LOVA-stödet breddas till att även gälla åtgärder som syftar till att minska problemen med marint

skräp samt mikroskräp. Konkret kan detta exempelvis innebära stöd till lokala strandstädningsinitiativ, kommunala samverksprojekt och framtagandet av lokala åtgärdsplaner för att minska tillförseln av mikroplaster till våra hav.

Åtgärder för att minska det marina skräpet behöver vidtas nationellt, men även på EU-nivå och internationellt. Mycket av det marina skräpet flyter i land i Sverige på grund av vårt geografiska läge och vår långa kustlinje. Det innebär att Sverige tar en stor del av notan för att minska det marina skräpet, trots att det främst härrör från andra länder. Därför bör regeringen vara pådrivande för att kostnaderna för det marina skräpet fördelas mer rättvist inom EU och internationellt.

Det marina skräpet består ofta av plaster och andra material som naturen inte klarar av att omhänderta på egen hand. Istället bryts plasten ner i mindre och mindre delar, till dess att den utgörs av mikropartiklar, även kallade mikroplast. Denna mikroplast äts av plankton som sedan äts av fiskar och förflyttas så småningom allt högre upp i näringskedjan. Till slut kan människan få i sig mikroplasten genom att äta fisk. Regeringen bör därför ta krafttag för att minska mikroplasten i våra hav och vattendrag.

Övergödning

Stora delar av landets sjöar, vattendrag och havsområden har fortsatt problem med övergödning. Fosfor och kväve är näringsämnen som visserligen förekommer naturligt i miljön, men till följd av mänsklig aktivitet kan halten av dessa näringsämnen öka kraftigt och orsaka övergödning. Näringsämnena kan nå miljön via utsläpp av kväveoxider till luft från exempelvis biltrafik, sjöfart eller kraftverk eller genom läckage från jordbruket samt via utsläpp från avloppsreningsverk och industrier. De åtgärder som hittills har vidtagits för att minska utsläppen av näringsämnen har gett resultat. Även om läckaget av näringsämnen exempelvis från det svenska jordbruket kraftigt har minskat så finns näringsämnena kvar under lång tid. Dessutom sker fortfarande omfattande tillförsel från andra Östersjöländer. Övergödningen är därför fortfarande ett stort problem, och redan utsläppta näringsämnen skapar eftersläpning i motåtgärderna.

För att minska övergödningen krävs internationellt samarbete med lokala åtgärder. Alla utsläppskällor måste minska och för att nå detta mål krävs gemensamma ansträngningar. Därför är det glädjande att samtliga länder runt Östersjön genom Helcoms Baltic Sea Action Plan har åtagit sig att till 2021 minska utsläppen av näringsämnen. För att Sverige ska kunna bidra till minskade utsläpp bör LOVA-bidraget, som har visat sig vara en effektiv åtgärd, fortsätta. LOVA har redan stimulerat många positiva miljöåtgärder, såsom förbättring av avlopp, båtbottentvätt och sugtömningsstationer för fritidsbåtar. Fler insatser behövs också för att minska mängden syrefria botten, vilka uppstår till följd av övergödning.

Ytterligare en åtgärd som visat sig vara effektiv, framförallt på den svenska västkusten, är musselodlingar. Musslorna filtrerar vattnet i kustområden och när de sedan skördas avlägsnas kväve och fosfor ur havsmiljön. För att förenkla etableringen av bland annat musselodlingar bör en översyn av strandskyddsreglerna genomföras, och vi förväntar oss att regeringen snarast agerar på det tillkännagivande angående strandskyddet som riksdagen redan gett regeringen. Förutsättningarna för algplanteringar bör också vara goda.

Försurning och klimatförändringar

Försurning av sjöar och vattendrag har länge varit ett känt miljöproblem. I kraftigt försurade sjöar påverkas känsliga djur och växter som inte kan anpassa sig till de nya förhållandena. Värst drabbat är sydvästra Sverige inklusive Blekinge och Örebro län, där nästan hälften av alla sjöar var försurade år 2010. Dessbättre har andelen försurade sjöar i Sverige minskat över tid, från 17 procent år 1990 till 10 procent år 2010. Den positiva trenden beror delvis på att utsläppen av svavel och kväve har minskat kraftigt i Europa under de senaste 25 åren. Nedfallet av försurande svavel har till exempel minskat med 80 procent under perioden, och minskningen har varit störst i Sydsverige. Dessutom har försurade sjöar under flera år behandlats med kalk för att höja pH-värdet, med goda resultat.

Däremot ser vi nu en ökning av försurade hav. Det beror på att halten av koldioxid i atmosfären ökar. När koldioxid löses i havsvatten bildas kolsyra, vilket leder till att pH-värdet sjunker och haven blir surare. FN:s klimatpanel, Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), konstaterar att världshaven har tagit upp 30 procent av koldioxidutsläppen orsakade av människan.

Försurningen av världshaven förväntas få stora konsekvenser för marina organismer, ekosystem och den biologiska mångfalden. Forskare varnar för att exempelvis korallreven, som utgör mycket känsliga ekosystem, kommer att påverkas negativt av att pH-värdet i vattnet sjunker. Eftersom försurningen av världshaven är ett relativt nyupptäckt problem finns inte tillräckligt mycket forskning på hur den kommer att påverka marina ekosystem. Moderaterna anser därför att forskning på detta område behöver prioriteras.

Säkert dricksvatten

I Sverige förväntar vi oss rent vatten och säkert dricksvatten. Vattnet är en av våra absolut viktigaste resurser. Redan nu förekommer exempelvis läkemedelsrester och andra kemikalier i våra vattendrag. Därför är det avgörande att vi kontinuerligt skaffar oss mer kunskap om hur dessa ämnen påverkar både människa och miljö. För att minimera mängden bevisat skadliga ämnen som når naturen via vårt avloppsvatten krävs både förebyggande insatser, så kallade uppströmsåtgärder, och rening av vatten, så kallade nedströmsåtgärder.

Alliansregeringen gjorde viktiga satsningar på att främja avancerad rening av avloppsvatten i syfte att långsiktigt trygga vårt dricksvatten och säkerställa att det är fritt från skadliga halter av läkemedelsrester och andra svårbehandlade föroreningar. Problemen med läkemedelsrester i dricksvattnet blir bara större, och nuvarande regering bör därför vidta åtgärder för att hejda utvecklingen. Moderaterna vill därför även fortsatt prioritera att utöka den verksamhet Havs- och vattenmyndigheten utför idag för att möjliggöra fler projekt för avancerad vattenrening.

Alliansregeringen tillsatte Dricksvattenutredningen år 2013 i syfte att identifiera potentiella utmaningar för att säkra den svenska dricksvattenförsörjningen. Utredningens slutbetänkande presenterades år 2016. Där lyftes flera frågor kopplade till exempelvis krisberedskap, underhåll av infrastruktur för dricksvatten, arbetet med vattenskyddsområden samt statlig styrning, regionalisering och mellankommunal samverkan. Utredningen poängterade också att ett säkert försörjningssystem för dricksvatten är en förutsättning för att samhället ska kunna fungera. Därför bör

regeringen med stöd av Dricksvattenutredningen vidta åtgärder för att trygga den svenska dricksvattenförsörjningen på både kort och lång sikt.

Sverige ska även i fortsättningen ha säkert vatten av god kvalitet. I de områden där dricksvattentäkter finns ska skyddet av täkterna vara anpassat till de lokala förhållandena. Ett vattenskyddsområdes förutsättningar och riskbild varierar av naturliga orsaker beroende på var i landet området är beläget och vilka närliggande verksamheter som finns. Vi anser därför att det bör finnas flexibilitet i utformningen av olika vattenskyddsområden. Regeringen bör vidta åtgärder så att vattenskyddsområden kan utformas på olika sätt för att bättre ta hänsyn till lokala förutsättningar och risker.

Tydliggör ansvaret vid oljeutsläpp

När en allvarlig händelse som ett oljeutsläpp inträffar måste ansvarsfördelningen vara tydlig, och respektive aktörs roll och uppgifter bör vara väl definierade. Enligt miljölagstiftningen vilar ansvaret för att vidta avhjälpande insatser på verksamhetsutövaren. I samband med ett oljeutsläpp så är det i normalfallet det ansvariga rederiet som är att betrakta som verksamhetsutövaren. Det kan dock ta tid att juridiskt klargöra ansvarsförhållandet, om det över huvud taget är möjligt. Av miljöhänsyn kan dock saneringsarbetet självfallet inte invänta långdragna juridiska processer. Därför har praxis blivit att kommunen tar ansvar för saneringen, trots att den enligt lagstiftningen bör genomföras av verksamhetsutövaren. Tidigare utredningar har även visat att det är oklart vilken typ av stöd kommunerna kan förvänta sig av berörda myndigheter såsom Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och Havs- och vattenmyndigheten (HaV). Därför bör regeringen se över miljöbalken i syfte att förtydliga ansvaret för oljesanering så att saneringsarbeten kan påbörjas snarast möjligt.

Särskilt känsliga ekosystem

Vissa områden i världens hav är hemvist åt särskilt känsliga ekosystem, och en del av dessa områden är därför skyddade. Det finns flera olika sorters skydd, exempelvis naturreservat, nationalparker och Natura 2000-områden. Beroende på vilken skyddsform ett område har gäller olika föreskrifter. För att minska påfrestningen på de marina skyddsområdena bör regeringen verka för att fartygsrutter i sådana områden ändras i större utsträckning än i dagsläget. Dessutom bör regeringen verka för att det i marina naturreservat upprättas planer för att säkerställa att de mål som sätts för reservaten faktiskt bevakas och uppnås.

Internationellt samarbete

Havet är vår gemensamma angelägenhet; varken en kommun eller ett land kan ensamt hantera problemen som exempelvis marint skräp och försurning ger upphov till. Haven påverkas av alla som på olika sätt använder dem. För en god och livskraftig havsmiljö krävs, precis som i många andra miljöfrågor, internationellt samarbete.

Östersjöländernas miljöministrar och EU-kommissionen beslutade 2007 att inom ramen för Helcom (Helsingforskonventionen) fastställa en gemensam åtgärdsplan, Baltic Sea Action Plan (BSAP), för Östersjön, Öresund och Kattegatt. Målet för planen är att nå god ekologisk status till år 2021. Helcom presenterade sommaren 2017 en

rapport som utvärderade Östersjöns status under perioden 2011–2015. Rapporten visade bland annat att 95 procent av Östersjöområdet fortfarande lider av övergödning. Även förhöjda nivåer av farliga ämnen pekades ut som ett nyckelproblem. Därför bör regeringen vara fortsatt drivande i arbetet för en bättre miljö i Östersjön inom ramen för Helcom.

Inom den regionala havsmiljökonventionen för Nordostatlanten, Ospar, antogs 2014 en regional åtgärdsplan avseende marint skräp, och inom Helcom antogs en motsvarande plan under 2015. Vidare ska även EU anta en åtgärdsplan som ett led i genomförandet av EU:s havsmiljödirektiv. Det är viktigt att Sverige är fortsatt pådrivande i alla dessa sammanhang för att minska det marina skräpet. Internationella samarbeten är en förutsättning för att på riktigt få bukt med miljöproblemen, såväl i hav och luft som på land.

Även EU utgör en viktig del i havsmiljöarbetet. Genom framför allt ramdirektivet för vatten, havsmiljödirektivet, havsplaneringsdirektivet, badvattendirektivet, nitratdirektivet, avloppsvattendirektivet och art- och habitatdirektivet har man fastställt kvalitetskrav som ska uppnås i EU, tillsammans med begränsningar och skyddsåtgärder.

Maria Malmer Stenergard (M)

Åsa Coenraads (M)

Betty Malmberg (M)

Marléne Lund Kopparklint (M)